

Startnotitie WODC-onderzoek

Aan
Van afdelingshoofd
Concipiënt
Doorkiesnummer(s)
Datum 11 december 2014
Projectnummer 2563

Werktitel van het project **Evaluatie nationale crisisbeheersingsorganisatie vlucht MH17**

Doelstelling van het project Inzicht krijgen in de vraag in hoeverre de nationale crisisbeheersingsorganisatie na het neerstorten van vlucht MH17 heeft gefunctioneerd zoals beschreven in het Instellingsbesluit MCCb 2013¹ en het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming 2013², in hoeverre dat heeft bijgedragen aan het beheersen van de crisis en hoe de communicatie/informatievoorziening is verlopen van de Rijksoverheid richting nabestaanden, samenleving, Tweede Kamer en media. Met deze inzichten dienen, waar nodig en waar mogelijk, lessen te worden getrokken voor het functioneren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie bij toekomstige crises.

Probleemstelling In hoeverre heeft de nationale crisisbeheersingsorganisatie na het neerstorten van vlucht MH17 gefunctioneerd zoals beschreven in het Instellingsbesluit MCCb 2013 en het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming 2013, in hoeverre heeft dat bijgedragen aan het beheersen van de crisis en hoe is de communicatie/informatievoorziening verlopen van de Rijksoverheid richting nabestaanden, samenleving, Tweede Kamer en media.

Beleidscontext Na het neerstorten van vlucht MH17 op 17 juli 2014 is de nationale crisisbeheersingsorganisatie (ook wel: Rijkscrisisstructuur) in werking getreden. Zoals ook is vastgelegd in het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming dient het optreden van de overheid bij crises geëvalueerd te worden. Dat is van belang om te kunnen beoordelen in hoeverre de nationale crisisbeheersingsorganisatie in die betreffende situatie heeft voldaan en om te bezien of aanpassingen in die nationale crisisbeheersingsorganisatie nodig of wenselijk zijn teneinde de aanpak van een toekomstige crisis te verbeteren.

De nationale crisisbeheersingsorganisatie bestaat uit de volgende actoren:

- **Adviesteam:** veelal samengesteld uit adviseurs van verschillende ministeries en het NCC, aangevuld met experts, en adviseert over maatregelen aan de ICCb en stemt af over de uitvoering van besluiten;
- **Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing (ICCb):** bestaat uit directeuren-generaal van de verschillende ministeries, adviseert de voorzitter van de MCCb met betrekking tot het bijeenkomen van de MCCb en adviseert vervolgens de MCCb over de voorbereiding, respons en nafase bij crises;
- **Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (MCCb):** belast met de coördinatie en besluitvorming over een samenhangende aanpak van het geheel van maatregelen en voorzieningen dat het Rijk treft in samenwerking met andere

¹ [Instellingsbesluit Ministeriële Commissie Crisisbeheersing 2013](#), Staatscourant 24 april 2013, nr. 11207.

² Ministerie van Veiligheid en Justitie, Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (2013): [Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming](#), Den Haag: NCTV. (Tweede Kamer, vergaderjaar 2012-2013, 29 668, nr. 37.)

-
- organisaties ter voorbereiding op, ten tijde van en met betrekking tot de na- fase van intersectorale crises waarbij de nationale veiligheid in het geding is;
- **Nationaal Crisiscentrum (NCC):** draagt zorg voor samenhang in de besluitvorming van een (dreigende) crisis door het ondersteunen van Advies- team, ICCb en MCCb met informatiemanagement, zijn netwerk, expertise en faciliteiten;
 - **de betrokken ministeries en hun Departementale Coördinatiecentra (DCC's):** de DCC's nemen maatregelen op het eigen beleidsterrein om rampen en crises aan te pakken en vormen de schakelpunten tussen ministeries bij een interdepartementale ramp of crisis;
 - **Nationaal Kernteam Crisiscommunicatie (NKC):** fungeert als het knooppunt van informatie vanuit de Rijksoverheid op het gebied van pers- en publieksvoorlichting en bestaat uit de directeur Voorlichting van het ministerie van Veiligheid en Justitie, het hoofd Eenheid Communicatie van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV), de directeur(-en) Voorlichting van de meest betrokken ministeries en hun coördinator pers- en publieksteam.³

Deze evaluatie dient inzicht te geven in het functioneren van de nationale crisis- beheersingsorganisatie en in hoeverre dat heeft bijgedragen aan het beheersen van de crisis.⁴ Het gaat dan om de rol die de bovenstaande actoren hebben ge- speeld en in hoeverre dat overeenstemt met de rol zoals beschreven in het Instel- lingsbesluit MCCb en het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming. Dat omvat zowel de overleggen/vergaderingen van de actoren, alsook de voorbereidingen daarop en de follow-up. Een bijzonder aspect daarbij is de vraag in hoeverre er ruimte is genomen voor flexibiliteit in de nationale crisisbeheersingsorganisatie. Die is geprotocolleerd. Dat zorgt voor duidelijkheid, wat van belang is bij een cri- sis. Tegelijkertijd biedt het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming ruimte om af te wijken van de Rijkscrisisstructuur als dat nodig of wenselijk is voor een ade- quate beheersing van de crisis. Het is de vraag in hoeverre dat bij de aanpak van de ramp met vlucht MH17 is gebeurd en hoe dat heeft uitgedaakt.

Deze evaluatie dient in de tweede plaats ook inzicht te geven in de samenwer- king/koppelvlakken van de bovenstaande vaste actoren met crisispartners die als zodanig niet op structurele basis behoren tot de Rijkscrisisstructuur, maar die wel betrokken zijn (geweest) bij de aanpak van de ramp met vlucht MH17. Het gaat dan bijvoorbeeld om de Nationale Politie, Nederlands Forensisch Instituut, ge- meenten/veiligheidsregio's, inlichtingendiensten, Openbaar Ministerie, Slacht- offerhulp Nederland, Impact en actoren uit de private sector (zoals Schiphol, Ma- laysian Airlines, begrafenisondernemingen). Alle partijen die bijdragen aan de beheersing van een crisis behoren op dat moment tot de Rijkscrisisstructuur. Formeel hebben zij echter geen stem in de besluitvorming. Het gaat in deze eva- luatie niet om het handelen van deze crisispartners als zodanig, maar om de vraag hoe de samenwerking is verlopen tussen hen en de vaste actoren van de Rijkscrisisstructuur.

De derde component van deze evaluatie betreft de vraag hoe de communicatie en informatievoorziening is verlopen van de Rijksoverheid richting nabestaanden, samenleving, Tweede Kamer en media. Dat dient niet alleen onderzocht te wor-

³ Ministerie van Veiligheid en Justitie, Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (2013): Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming, Den Haag: NCTV. (Tweede Kamer, vergaderjaar 2012-2013, 29 668, nr. 37.)

⁴ Het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming omschrijft crisisbeheersing als het geheel van maatregelen en voorzieningen dat de Rijksoverheid treft in samenwerking met andere organisaties ter voorbereiding op, ten tijde van en na afloop van intersectorale crises ter waarborging van de nationale veiligheid (Hoofdstuk II, paragraaf 1, p. 11). De nationale veiligheid is in het geding als een of meer vitale belan- gen van de Nederlandse staat en/of samenleving zodanig bedreigd worden dat sprake is van (potentiële) maatschappelijke ontwrichting, waarbij onder de vitale belangen wordt verstaan: territoriale veiligheid, economische veiligheid, ecologische veiligheid, fysieke veiligheid, sociale en politieke stabiliteit (Hoofd- stuk II, paragraaf 3, p. 11).

den vanuit het perspectief van de Rijksoverheid. Het is net zozeer de vraag hoe die andere partijen de communicatie en informatievoorziening van de Rijksoverheid hebben ervaren.

Rampen hebben een grote maatschappelijke impact en verdwijnen vaak niet meer uit het collectieve geheugen. Recente voorbeelden zijn de vuurwerkramp in Enschede (2000), de Nieuwjaarsbrand in Volendam (2001), de aanslag op Koninginnedag in Apeldoorn (2009) of de schietpartij in De Ridderhof in Alphen aan den Rijn (2011). De ramp met vlucht MH17 is echter van nog weer een andere orde. De besluitvorming en het handelen van de actoren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie zijn mede gevormd door de internationale politieke dynamiek van het Oekraïneconflict, wat zich uitstrekte van bijvoorbeeld theorieën over de oorzaak van het neerstorten van vlucht MH17, tot nauwe samenwerking met andere landen bij het beheersen van de crisis, tot vergaderingen van de VN Veiligheidsraad, et cetera. Het ligt voor de hand om te veronderstellen dat de crisisbeheersing in deze situatie daardoor een fundamenteel ander karakter heeft (gehad) dan bij regionale/nationale rampen die Nederland in het verleden overkomen zijn. Het is de vraag in hoeverre dat feitelijk het geval is (geweest).

De Minister van Veiligheid en Justitie is systeemverantwoordelijk voor rampenbestrijding en crisisbeheersing en als zodanig verantwoordelijk voor de inrichting, de werking, de samenhang en de integrale aanpak van het crisisbeheersingsbeleid en het bijbehorende stelsel. Het ministerie van Veiligheid en Justitie is dan ook het coördinerende ministerie voor de aanpak en de nasleep van de ramp met vlucht MH17. De overige betrokken ministeries zijn Algemene Zaken, Buitenlandse Zaken, Defensie, Infrastructuur en Milieu en tot slot Volksgezondheid, Welzijn en Sport. De ministeries voeren elk een interne evaluatie uit wat betreft het eigen functioneren. Deze evaluaties zullen eind 2014, begin 2015 gereed zijn en kunnen worden gebruikt als input voor deze evaluatie van de nationale crisisbeheersingsorganisatie.

Een evaluatie van een gebeurtenis start normaliter nadat het incident en de reacties daarop afgerond zijn. Op dit moment is niet te voorzien op welk moment sprake kan zijn van afronding van de ramp met vlucht MH17. Sterker nog, eerder kan nu ingeschat worden dat de afronding vooralsnog niet aan de orde zal zijn. Wachten met een evaluatie tot het moment van volledige afronding, is niet opportuun. Tegelijkertijd is het wel nodig om een tijdshorizon te bepalen. Voor deze evaluatie ligt die op de periode van 17 juli 2014 tot en met 5 september 2014; het moment waarop de nationale crisisorganisatie is overgegaan naar een projectorganisatie met een Ministeriële Commissie (MC MH17) en een Interdepartementale Commissie (IC MH17).

Deze evaluatie heeft raakvlakken met de lopende onderzoeken van de Onderzoeksraad voor Veiligheid en het Openbaar Ministerie. De onderzoeken zijn echter ook duidelijk verschillend. De Onderzoeksraad onderzoekt de oorzaak van de crash en het Openbaar Ministerie doet het strafrechtelijke onderzoek, waar deze evaluatie zich richt op het functioneren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie.

Onderzoeksvragen en toelichting

De volgende onderzoeksvragen staan centraal in dit onderzoek:

1. In hoeverre heeft de nationale crisisbeheersingsorganisatie na het neerstorten van vlucht MH17 gefunctioneerd zoals beschreven in het Instellingsbesluit MCCb 2013 en het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming 2013 en in hoeverre heeft dat bijgedragen aan het beheersen van de crisis?
2. In hoeverre en op welke punten is er bij de aanpak van de ramp met vlucht MH17 ruimte genomen voor flexibiliteit in de nationale crisisbeheersingsorganisatie en hoe heeft dat uitgepakt?
3. Hoe is de samenwerking verlopen van de vaste actoren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie met crisispartners?
4. Hoe is de communicatie en nazorg verlopen van de Rijksoverheid richting de

nabestaanden?

5. Hoe is de informatievoorziening verlopen van de Rijksoverheid richting de samenleving?
6. Hoe is de informatievoorziening verlopen van de Rijksoverheid richting de Tweede Kamer en de media?
7. In hoeverre en op welke punten is de crisisbeheersing na het neerstorten van vlucht MH17 anders geweest door de internationale politieke dynamiek dan na regionale/nationale rampen die Nederland in het verleden overkomen zijn?⁵

Spelen theorieën een rol in het onderzoek? Zo ja: welke?

Nee.

Methoden en technieken (voorzien gebruik van statistische tools)

Voor de evaluatie van het functioneren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie kan gebruik worden gemaakt van het kader voor het evalueren van crisisoefeningen, dat is ontwikkeld door Radboud Universiteit Nijmegen / ITS. Dit evaluatiekader onderscheidt de kritische processen in een crisisoefening:

- **melden en alarmeren:** brengt de onderdelen van de crisisstructuur in gereedheid en voorziet in de eerste, essentiële beslisinformatie;
- **opschalen:** maakt de eenheden inzetbaar op de daartoe aangewezen plaats;
- **informatie managen:** levert beslisinformatie;
- **leiden geven en coördineren:** leidt tot een gecoördineerde aanpak van de rampenbestrijding en/of crisisbeheersing via het treffen van juiste, tijdige maatregelen.

De input voor de processen melding, alarmering en opschaling wordt geleverd door de beschikbare (en geprepareerde) eenheden van de crisisstructuur, wat resulteert in inzetbare eenheden. Deze output vormt op zijn beurt de input voor de processen informatiemanagement en leiding en coördinatie, wat resulteert in beslisinformatie en uiteindelijke maatregelen. Deze output moet resulteren in het (zoveel als mogelijk) beheersen van de crisis (outcome).⁶

Het evaluatiekader van Radboud Universiteit Nijmegen / ITS is gebaseerd op een meta-analyse van crisisoefeningen en als zodanig specifiek daarvoor ontwikkeld. De dynamiek van een oefening is wezenlijk anders dan die van een echte ramp of crisis. Evenzogoed kan het evaluatiekader behulpzaam zijn bij dit onderzoek naar het functioneren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie na het neerstorten van vlucht MH17 door inzicht te geven in de hierboven genoemde kritische processen en of en hoe die op elkaar hebben aangesloten.

Er kan eveneens gebruik worden gemaakt van het toetsingskader voor de Rijks-crisisstructuur van de Inspectie Veiligheid en Justitie, dat zich richt op de processen zoals vastgelegd in het Besluit Veiligheidsregio's: voorbereiding; onderkennen en signaleren van de crisis; voorzien in informatie; analyseren, beoordelen en besluiten voorbereiden; nemen van besluiten, crisiscommunicatie.⁷

De databronnen voor de evaluatie van het functioneren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie zijn interviews (plusminus 25-35) met MCCb-leden, ICCb-leden en overige direct betrokken actoren, naast schriftelijke bronnen (brieven aan de Tweede Kamer, verslagen MCCb/ICCb, de interne evaluaties van de ministeries, eventuele interne evaluaties van andere actoren indien zij die beschikbaar willen stellen, persberichten, communicatie richting de nabestaanden) en mogelijk ook beeldmateriaal van vergaderingen van MCCb en ICCb. Om inzicht te krijgen

⁵ Noot: tot de onderzoeksvragen behoort niet zozeer of het veilig was om het gebied in te gaan waar vlucht MH17 is neergestort; wel dat men op momenten heeft besloten dat het wel/niet veilig was en hoe de nationale crisisbeheersingsorganisatie daarop heeft gehandeld.

⁶ Wein, B en R. Willems (2013): Een raamwerk voor het effectief evalueren van crisisoefeningen, Nijmegen: Radboud Universiteit / ITS, p. 29-31. Onderzoek in opdracht van het WODC.

⁷ Inspectie Veiligheid en Justitie (2012): Toetsingskader rijks-crisisstructuur, Den Haag: Inspectie Veiligheid en Justitie.

in hoe nabestaanden, de samenleving, Tweede Kamer en media het functioneren van de Rijksoverheid hebben ervaren, kan gebruik worden gemaakt van focusgroepen en/of enquêtes. Gerichte analyses van sociale media kunnen aanvullende inzichten geven. De ingang voor de nabestaanden zijn de familierechercheurs, die voor hen het eerste aanspreekpunt vormen. Van daaruit kan worden gezien of het wenselijk is om rechtstreeks met nabestaanden in contact te komen of dat dit te gevoelig is voor hen. In het laatste geval zijn de familierechercheurs de databron.

De interne evaluaties van de ministeries zijn niet hetzelfde qua inhoud en opzet. De bevindingen van deze interne evaluaties zijn dus niet een-op-een vertaalbaar naar dit evaluatieonderzoek. In deze evaluatie hoeft echter geen uitgebreid onderzoek te worden gedaan naar het zuiver interne functioneren van de betrokken ministeries; het gaat om het functioneren van de ministeries als actor in de nationale crisisbeheersingsorganisatie. Via secundaire analyse, eventueel aangevuld met enkele gerichte interviews, kunnen de interne evaluaties worden gebruikt als input voor deze evaluatie van de nationale crisisbeheersingsorganisatie.

De onderzoekers dienen er rekening mee te houden dat een deel van de bronnen vertrouwelijk of staatsgeheim is. Het WODC en de NCTV zullen passende maatregelen treffen in dezen. Dat betekent bijvoorbeeld dat een deel van de bronnen alleen ter inzage is. De onderzoekers zal worden gevraagd om, naast de standaardbepalingen hierover in het contract tussen WODC en opdrachtnemer, een geheimhoudingsverklaring te tekenen. De onderzoekers dienen zich bovendien bewust te zijn van de consequenties van het niet op de juiste wijze omgaan met vertrouwelijke of staatsgeheime bronnen.

Zoals hiervoor is gesteld, ligt de tijdshorizon voor deze evaluatie op de periode van 17 juli 2014 tot en met 5 september 2014. Dat geldt vooral voor het functioneren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie. Voor het onderdeel van de communicatie richting de nabestaanden kan een ruimere tijdshorizon tot eind 2014 worden gehanteerd. Hun perceptie van het functioneren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie stopt niet met de afschaling daarvan. Dat stopt evenmin op 1 januari 2015, maar tegelijkertijd is dat wel een natuurlijk markeerpunt voor dit onderzoek.

Gevraagde producten en/of diensten (inclusief wijze van kennisoverdracht)

Minimaal worden de volgende eindproducten gevraagd:

- Hardcopy onderzoeksrapport in het Nederlands, inclusief een zelfstandig leesbare Nederlandstalige en Engelstalige samenvatting (15-voud).
- Het onderzoeksrapport en beide samenvattingen (Nederlandstalig en Engels-talig) dienen ook als separate Word-bestanden en PDF-bestanden aangeleverd te worden.

Daarnaast voert de opdrachtnemer het secretariaat van de begeleidingscommissie (waarschijnlijk drie of vier bijeenkomsten) en van de klankbordgroep (twee of drie bijeenkomsten), wat bestaat uit het plannen van de bijeenkomsten, het opstellen van de agenda en de verslaglegging van de bijeenkomsten. De planning van de eerste bijeenkomst van de begeleidingscommissie wordt verzorgd door het WODC. Na de eerste bijeenkomst van de begeleidingscommissie, en voor alle bijeenkomsten van de klankbordgroep, wordt de planning gedaan door de opdrachtnemer. De vergaderlocaties van de begeleidingscommissie en klankbordgroep worden door het WODC gekozen en geboekt.

Benodigde expertise

Van offranten wordt de volgende expertise verwacht:

- grondige kennis van methoden van evaluatieonderzoek;
- kennis van de nationale crisisbeheersingsorganisatie;
- kennis van rouwverwerking en (massa-)communicatie.

Voor de uitvoering van het onderzoek is naar het inzicht van het WODC een multidisciplinair onderzoeksteam met een zware bezetting een absolute noodzaak. Dat zit in het feit dat het onderzoek zowel het functioneren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie betreft, alsook hoe nabestaanden, de samenleving,

Tweede Kamer en media dat hebben ervaren, alsook de internationale politieke dynamiek die de besluitvorming en het handelen van de actoren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie hebben gevormd. De impact van de ramp voor in het bijzonder de nabestaanden, maar ook voor de samenleving in meer algemene zin, maakt het onderzoek extra complex.

Wijze van uitvoering

Het onderzoek wordt aanbesteed middels een 3-offerte traject. Voorkeurslijst van potentiële offranten:

-
-
-
-

Reservelijst van potentiële offranten:

-
-
-

art. 10, tweede lid, onder e en g

Het onderzoek start eind januari 2015. Het eindrapport dient uiterlijk 15 juni 2015 opgeleverd te worden aan het WODC.

Worden persoonsgegevens verwerkt? Zo ja: wordt voldaan aan de privacywetgevingseisen, zoals melding aan de FG?

Nee.

Risico's, onzekerheden, beslispunten

Het neerstorten van vlucht MH17 heeft een grote impact voor de nabestaanden, evenals voor de Nederlandse samenleving en de internationale gemeenschap. De maatschappelijke impact van de onderzoeksbevindingen, en overigens alleen al van de uitvoering van het onderzoek, kan groot zijn. De uitvoerder van het onderzoek dient dan ook te allen tijde de grootst mogelijke discretie te betrachten; in het bijzonder richting nabestaanden.

Vanuit een onderzoeksperspectief zijn er ook risico's en onzekerheden wat betreft de vraag naar de oorzaak van de crash en het strafrechtelijke aspect. Die onderzoeksvragen zijn echter aan de Onderzoeksraad voor Veiligheid, respectievelijk het Openbaar Ministerie. Van de uitvoerder van het onderzoek wordt hier geen specifieke inspanning verwacht. Als er afstemming nodig of wenselijk is met de Onderzoeksraad voor Veiligheid en/of het Openbaar Ministerie, dan zal dat primair gebeuren vanuit het WODC.

Begeleidingscommissie

Ten behoeve van het onderzoek wordt een begeleidingscommissie ingesteld door het WODC, onder voorzitterschap van een externe deskundige (hoogleraar/uhd).

Mogelijke kandidaten voor het voorzitterschap van de begeleidingscommissie:

-
-
-
-
-
-
-

Kandidaten voor vertegenwoordiging in de begeleidingscommissie:

-
-

art. 10, tweede lid, onder e en g

Bijlage t.b.v. invoer van projectgegevens in Navision en Onderzoekdatabase

Projectnummer	2563	
Aanvrager DG	NCTV	
Aanvrager directie	Weerbaarheidsverhoging	
Contactpersoon aanvrager	<input type="text"/>	art. 10, tweede lid, onder e
Uitvoerende afdeling WODC	EWB	
Contactpersoon WODC	<input type="text"/>	
Nummer begrotingsartikel ¹	36.2	
Nr. speerpunt bewindslieden ²	8	
Opgenomen in programmering?	Ja	
zo ja: programmeringsjaar en -ronde	2015 (eerste tranche)	
Begroting kosten extern uitvoeren, incl. BTW (per jaar specificeren)	€ 95.000 (geheel op 2015)	
Begroting uren WODC, waarbij ook uren van EWB voor projectbegeleiding (beide per jaar specificeren)	Projectbegeleider WODC: 144 uur <ul style="list-style-type: none">• 2014: 36 uur (36 uur startnotitie)• 2015: 108 uur (6x 12 uur uitvoering, 36 uur afronding)	
Geplande begindatum project	26 januari 2015	
Geplande einddatum project	15 juni 2015	
Publicatievorm (traject aangeven)	Extern rapport	
Aanbieding publicatie aan:	NCTV	
Nummer financieringsbron (Mede)financiering door derden? Zo ja:	Nee	
1. toezegging bijvoegen		
2. door wie?		
3. bedrag(en) cofinanciering		
Evaluatie	Ja	
Zo ja, welke?	Ex post	
Kamertoezegging:	Ja	
zo ja: vindplaats en nummer	Tweede Kamer, vergaderjaar 2014-2015, 33 997, nr. 22	
Gebruik vertrouwelijke gegevens	Nee	
Levering databestand aan SIBa?	Nee	
Gebruik bron(nen) WODC?	Nee	
zo ja: welke?		
inzet bronbeheerder(s) (namen)		
begroting benodigde uren		

Begrotingsartikelen¹

Code	Omschrijving	Code	Omschrijving	Code	Omschrijving
11.0	Nederlandse rechtsorde	32.3	Slagvaardige en kwalitatief goede rechtspleging	35.0	Jeugd
11.1	(Nationale) wetgeving	33.0	Veiligheid en Criminaliteitsbestrijding	35.2	Uitvoering jeugdbescherming en voogdij AMV's
11.2	Wetgevingskwaliteitsbeleid	33.2	Opsporing en Vervolginq	35.3	Tenuitvoerlegging Justitiële Sancties Jeugd
17.1	Totstandkoming Europese internationale Rechtsorde	33.3	Bestuur, Informatie en Technologie	36.0	Contraterrorisme- en Nationaal Veiligheidsbeleid
31.0	Politie	34.0	Sanctietoepassing	36.2	Nationale Veiligheid en Terrorismebestrijding
31.2	Bekostiging Nationale Politie	34.2	Preventieve maatregelen	37.0	Vreemdelingen
31.3	Kwaliteit, Arbeidsvoorwaarden en ICT Politie	34.3	Tenuitvoerlegging strafrechtelijke sancties en vreemdelingenbewaring	37.2	Toegang, toelating en opvang vreemdelingen
32.0	Rechtspleging en Rechtsbijstand	34.4	Slachtofferzorg	37.3	Terugkeer
32.2	Adequate toegang tot het rechtsbestel			91.1	Algemeen

Speerpunten bewindslieden²

Code	Omschrijving	Code	Omschrijving	Code	Omschrijving
1	Versterking Prestaties Strafrechtketen	4	Nationale Politie	7	Kansspelen
2	Immigratie en Asiel	5	Het slachtoffer Centraal	8	Nationale veiligheid
3	Bestendiging en versterking rechtsstaat	6	Nederland Veiliger		

Startnotitie WODC-onderzoek

Datum 11 december 2014
Projectnummer 2563

Werktitel van het project **Evaluatie nationale crisisbeheersingsorganisatie vlucht MH17**

Doelstelling van het project Inzicht krijgen in de vraag in hoeverre de nationale crisisbeheersingsorganisatie na het neerstorten van vlucht MH17 heeft gefunctioneerd zoals beschreven in het Instellingsbesluit MCCb 2013¹ en het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming 2013², in hoeverre dat heeft bijgedragen aan het beheersen van de crisis en hoe de communicatie/informatievoorziening is verlopen van de Rijksoverheid richting nabestaanden, samenleving, Tweede Kamer en media. Met deze inzichten dienen, waar nodig en waar mogelijk, lessen te worden getrokken voor het functioneren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie bij toekomstige crises.

Probleemstelling In hoeverre heeft de nationale crisisbeheersingsorganisatie na het neerstorten van vlucht MH17 gefunctioneerd zoals beschreven in het Instellingsbesluit MCCb 2013 en het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming 2013, in hoeverre heeft dat bijgedragen aan het beheersen van de crisis en hoe is de communicatie/informatievoorziening verlopen van de Rijksoverheid richting nabestaanden, samenleving, Tweede Kamer en media.

Beleidscontext Na het neerstorten van vlucht MH17 op 17 juli 2014 is de nationale crisisbeheersingsorganisatie (ook wel: Rijkscrisisstructuur) in werking getreden. Zoals ook is vastgelegd in het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming dient het optreden van de overheid bij crises geëvalueerd te worden. Dat is van belang om te kunnen beoordelen in hoeverre de nationale crisisbeheersingsorganisatie in die betreffende situatie heeft voldaan en om te bezien of aanpassingen in die nationale crisisbeheersingsorganisatie nodig of wenselijk zijn teneinde de aanpak van een toekomstige crisis te verbeteren.

De nationale crisisbeheersingsorganisatie bestaat uit de volgende actoren:

- **Adviesteam:** veelal samengesteld uit adviseurs van verschillende ministeries en het NCC, aangevuld met experts, en adviseert over maatregelen aan de ICCb en stemt af over de uitvoering van besluiten;
- **Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing (ICCb):** bestaat uit directeuren-generaal van de verschillende ministeries, adviseert de voorzitter van de MCCb met betrekking tot het bijeenkomen van de MCCb en adviseert vervolgens de MCCb over de voorbereiding, respons en nafase bij crises;
- **Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (MCCb):** belast met de coördinatie en besluitvorming over een samenhangende aanpak van het geheel van maatregelen en voorzieningen dat het Rijk treft in samenwerking met andere organisaties ter voorbereiding op, ten tijde van en met betrekking tot de nafase van intersectorale crises waarbij de nationale veiligheid in het geding is;
- **Nationaal Crisiscentrum (NCC):** draagt zorg voor samenhang in de besluitvorming van een (dreigende) crisis door het ondersteunen van Advies-

¹ Instellingsbesluit Ministeriële Commissie Crisisbeheersing 2013, Staatscourant 24 april 2013, nr. 11207.

² Ministerie van Veiligheid en Justitie, Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (2013): Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming, Den Haag: NCTV. (Tweede Kamer, vergaderjaar 2012-2013, 29 668, nr. 37.)

team, ICCb en MCCb met informatiemanagement, zijn netwerk, expertise en faciliteiten;

- **de betrokken ministeries en hun Departementale Coördinatiecentra (DCC's):** de DCC's nemen maatregelen op het eigen beleidsterrein om rampen en crises aan te pakken en vormen de schakelpunten tussen ministeries bij een interdepartementale ramp of crisis;
- **Nationaal Kernteam Crisiscommunicatie (NKC):** fungeert als het knooppunt van informatie vanuit de Rijksoverheid op het gebied van pers- en publieksvoorlichting en bestaat uit de directeur Voorlichting van het ministerie van Veiligheid en Justitie, het hoofd Eenheid Communicatie van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV), de directeur(-en) Voorlichting van de meest betrokken ministeries en hun coördinator pers- en publieksteam.³

Deze evaluatie dient inzicht te geven in het functioneren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie en in hoeverre dat heeft bijgedragen aan het beheersen van de crisis.⁴ Het gaat dan om de rol die de bovenstaande actoren hebben gespeeld en in hoeverre dat overeenstemt met de rol zoals beschreven in het Instellingsbesluit MCCb en het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming. Dat omvat zowel de overleggen/vergaderingen van de actoren, alsook de voorbereidingen daarop en de follow-up. Een bijzonder aspect daarbij is de vraag in hoeverre er ruimte is genomen voor flexibiliteit in de nationale crisisbeheersingsorganisatie. Die is geprotocolleerd. Dat zorgt voor duidelijkheid, wat van belang is bij een crisis. Tegelijkertijd biedt het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming ruimte om af te wijken van de Rijkscrisisstructuur als dat nodig of wenselijk is voor een adequate beheersing van de crisis. Het is de vraag in hoeverre dat bij de aanpak van de ramp met vlucht MH17 is gebeurd en hoe dat heeft uitgepakt.

Deze evaluatie dient in de tweede plaats ook inzicht te geven in de samenwerking/koppelvlakken van de bovenstaande vaste actoren met crisispartners die als zodanig niet op structurele basis behoren tot de Rijkscrisisstructuur, maar die wel betrokken zijn (geweest) bij de aanpak van de ramp met vlucht MH17. Het gaat dan bijvoorbeeld om de Nationale Politie, Nederlands Forensisch Instituut, gemeenten/veiligheidsregio's, inlichtingendiensten, Openbaar Ministerie, Slachtofferhulp Nederland, Impact en actoren uit de private sector (zoals Schiphol, Malaysian Airlines, begrafenisondernemingen). Alle partijen die bijdragen aan de beheersing van een crisis behoren op dat moment tot de Rijkscrisisstructuur. Formeel hebben zij echter geen stem in de besluitvorming. Het gaat in deze evaluatie niet om het handelen van deze crisispartners als zodanig, maar om de vraag hoe de samenwerking is verlopen tussen hen en de vaste actoren van de Rijkscrisisstructuur.

De derde component van deze evaluatie betreft de vraag hoe de communicatie en informatievoorziening is verlopen van de Rijksoverheid richting nabestaanden, samenleving, Tweede Kamer en media. Dat dient niet alleen onderzocht te worden vanuit het perspectief van de Rijksoverheid. Het is net zozeer de vraag hoe die andere partijen de communicatie en informatievoorziening van de Rijksoverheid hebben ervaren.

³ Ministerie van Veiligheid en Justitie, Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (2013): Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming, Den Haag: NCTV. (Tweede Kamer, vergaderjaar 2012-2013, 29 668, nr. 37.)

⁴ Het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming omschrijft crisisbeheersing als het geheel van maatregelen en voorzieningen dat de Rijksoverheid treft in samenwerking met andere organisaties ter voorbereiding op, ten tijde van en na afloop van intersectorale crises ter waarborging van de nationale veiligheid (Hoofdstuk II, paragraaf 1, p. 11). De nationale veiligheid is in het geding als een of meer vitale belangen van de Nederlandse staat en/of samenleving zodanig bedreigd worden dat sprake is van (potentiële) maatschappelijke ontwrichting, waarbij onder de vitale belangen wordt verstaan: territoriale veiligheid, economische veiligheid, ecologische veiligheid, fysieke veiligheid, sociale en politieke stabiliteit (Hoofdstuk II, paragraaf 3, p. 11).

Rampen hebben een grote maatschappelijke impact en verdwijnen vaak niet meer uit het collectieve geheugen. Recente voorbeelden zijn de vuurwerkramp in Enschede (2000), de Nieuwjaarsbrand in Volendam (2001), de aanslag op Koninginnedag in Apeldoorn (2009) of de schietpartij in De Ridderhof in Alphen aan den Rijn (2011). De ramp met vlucht MH17 is echter van nog weer een andere orde. De besluitvorming en het handelen van de actoren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie zijn mede gevormd door de internationale politieke dynamiek van het Oekraïneconflict, wat zich uitstrekte van bijvoorbeeld theorieën over de oorzaak van het neerstorten van vlucht MH17, tot nauwe samenwerking met andere landen bij het beheersen van de crisis, tot vergaderingen van de VN Veiligheidsraad, et cetera. Het ligt voor de hand om te veronderstellen dat de crisisbeheersing in deze situatie daardoor een fundamenteel ander karakter heeft (gehad) dan bij regionale/nationale rampen die Nederland in het verleden overkomen zijn. Het is de vraag in hoeverre dat feitelijk het geval is (geweest).

De Minister van Veiligheid en Justitie is systeemverantwoordelijk voor rampenbestrijding en crisisbeheersing en als zodanig verantwoordelijk voor de inrichting, de werking, de samenhang en de integrale aanpak van het crisisbeheersingsbeleid en het bijbehorende stelsel. Het ministerie van Veiligheid en Justitie is dan ook het coördinerende ministerie voor de aanpak en de nasleep van de ramp met vlucht MH17. De overige betrokken ministeries zijn Algemene Zaken, Buitenlandse Zaken, Defensie, Infrastructuur en Milieu en tot slot Volksgezondheid, Welzijn en Sport. De ministeries voeren elk een interne evaluatie uit wat betreft het eigen functioneren. Deze evaluaties zullen eind 2014, begin 2015 gereed zijn en kunnen worden gebruikt als input voor deze evaluatie van de nationale crisisbeheersingsorganisatie.

Een evaluatie van een gebeurtenis start normaliter nadat het incident en de reacties daarop afgerond zijn. Op dit moment is niet te voorzien op welk moment sprake kan zijn van afronding van de ramp met vlucht MH17. Sterker nog, eerder kan nu ingeschat worden dat de afronding vooralsnog niet aan de orde zal zijn. Wachten met een evaluatie tot het moment van volledige afronding, is niet opportuun. Tegelijkertijd is het wel nodig om een tijdschijf te bepalen. Voor deze evaluatie ligt die op de periode van 17 juli 2014 tot en met 5 september 2014; het moment waarop de nationale crisisorganisatie is overgegaan naar een projectorganisatie met een Ministeriële Commissie (MC MH17) en een Interdepartementale Commissie (IC MH17).

Deze evaluatie heeft raakvlakken met de lopende onderzoeken van de Onderzoeksraad voor Veiligheid en het Openbaar Ministerie. De onderzoeken zijn echter ook duidelijk verschillend. De Onderzoeksraad onderzoekt de oorzaak van de crash en het Openbaar Ministerie doet het strafrechtelijke onderzoek, waar deze evaluatie zich richt op het functioneren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie.

Onderzoeksvragen en toelichting

De volgende onderzoeksvragen staan centraal in dit onderzoek:

1. In hoeverre heeft de nationale crisisbeheersingsorganisatie na het neerstorten van vlucht MH17 gefunctioneerd zoals beschreven in het Instellingsbesluit MCCb 2013 en het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming 2013 en in hoeverre heeft dat bijgedragen aan het beheersen van de crisis?
2. In hoeverre en op welke punten is er bij de aanpak van de ramp met vlucht MH17 ruimte genomen voor flexibiliteit in de nationale crisisbeheersingsorganisatie en hoe heeft dat uitgedrukt?
3. Hoe is de samenwerking verlopen van de vaste actoren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie met crisispartners?
4. Hoe is de communicatie en nazorg verlopen van de Rijksoverheid richting de nabestaanden?
5. Hoe is de informatievoorziening verlopen van de Rijksoverheid richting de samenleving?
6. Hoe is de informatievoorziening verlopen van de Rijksoverheid richting de Tweede Kamer en de media?

-
7. In hoeverre en op welke punten is de crisisbeheersing na het neerstorten van vlucht MH17 anders geweest door de internationale politieke dynamiek dan na regionale/nationale rampen die Nederland in het verleden overkomen zijn?⁵

Spelen theorieën een rol in het onderzoek? Zo ja: welke?

Nee.

Methoden en technieken (voorzien gebruik van statistische tools)

Voor de evaluatie van het functioneren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie kan gebruik worden gemaakt van het kader voor het evalueren van crisisoefeningen, dat is ontwikkeld door Radboud Universiteit Nijmegen / ITS. Dit evaluatiekader onderscheidt de kritische processen in een crisisoefening:

- **melden en alarmeren:** brengt de onderdelen van de crisisstructuur in gereedheid en voorziet in de eerste, essentiële beslisinformatie;
- **opschalen:** maakt de eenheden inzetbaar op de daartoe aangewezen plaats;
- **informatie managen:** levert beslisinformatie;
- **leiden geven en coördineren:** leidt tot een gecoördineerde aanpak van de rampenbestrijding en/of crisisbeheersing via het treffen van juiste, tijdige maatregelen.

De input voor de processen melding, alarmering en opschaling wordt geleverd door de beschikbare (en geprepareerde) eenheden van de crisisstructuur, wat resulteert in inzetbare eenheden. Deze output vormt op zijn beurt de input voor de processen informatiemanagement en leiding en coördinatie, wat resulteert in beslisinformatie en uiteindelijke maatregelen. Deze output moet resulteren in het (zoveel als mogelijk) beheersen van de crisis (outcome).⁶

Het evaluatiekader van Radboud Universiteit Nijmegen / ITS is gebaseerd op een meta-analyse van crisisoefeningen en als zodanig specifiek daarvoor ontwikkeld. De dynamiek van een oefening is wezenlijk anders dan die van een echte ramp of crisis. Evenzogoed kan het evaluatiekader behulpzaam zijn bij dit onderzoek naar het functioneren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie na het neerstorten van vlucht MH17 door inzicht te geven in de hierboven genoemde kritische processen en of en hoe die op elkaar hebben aangesloten.

Er kan eveneens gebruik worden gemaakt van het toetsingskader voor de Rijks-crisisstructuur van de Inspectie Veiligheid en Justitie, dat zich richt op de processen zoals vastgelegd in het Besluit Veiligheidsregio's: voorbereiding; onderkennen en signaleren van de crisis; voorzien in informatie; analyseren, beoordelen en besluiten voorbereiden; nemen van besluiten, crisiscommunicatie.⁷

De databronnen voor de evaluatie van het functioneren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie zijn interviews (plusminus 25-35) met MCCb-leden, ICCb-leden en overige direct betrokken actoren, naast schriftelijke bronnen (brieven aan de Tweede Kamer, verslagen MCCb/ICCb, de interne evaluaties van de ministeries, eventuele interne evaluaties van andere actoren indien zij die beschikbaar willen stellen, persberichten, communicatie richting de nabestaanden) en mogelijk ook beeldmateriaal van vergaderingen van MCCb en ICCb. Om inzicht te krijgen in hoe nabestaanden, de samenleving, Tweede Kamer en media het functioneren van de Rijksoverheid hebben ervaren, kan gebruik worden gemaakt van focusgroepen en/of enquêtes. Gerichte analyses van sociale media kunnen aanvullende inzichten geven. De ingang voor de nabestaanden zijn de familierechercheurs, die voor hen het eerste aanspreekpunt vormen. Van daaruit kan worden gezien of het

⁵ Noot: tot de onderzoeksvragen behoort niet zozeer of het veilig was om het gebied in te gaan waar vlucht MH17 is neergestort; wel dat men op momenten heeft besloten dat het wel/niet veilig was en hoe de nationale crisisbeheersingsorganisatie daarop heeft gehandeld.

⁶ Wein, B en R. Willems (2013): Een raamwerk voor het effectief evalueren van crisisoefeningen, Nijmegen: Radboud Universiteit / ITS, p. 29-31. Onderzoek in opdracht van het WODC.

⁷ Inspectie Veiligheid en Justitie (2012): Toetsingskader rijks-crisisstructuur, Den Haag: Inspectie Veiligheid en Justitie.

wenselijk is om rechtstreeks met nabestaanden in contact te komen of dat dit te gevoelig is voor hen. In het laatste geval zijn de familierechercheurs de databron.

De interne evaluaties van de ministeries zijn niet hetzelfde qua inhoud en opzet. De bevindingen van deze interne evaluaties zijn dus niet een-op-een vertaalbaar naar dit evaluatieonderzoek. In deze evaluatie hoeft echter geen uitgebreid onderzoek te worden gedaan naar het zuiver interne functioneren van de betrokken ministeries; het gaat om het functioneren van de ministeries als actor in de nationale crisisbeheersingsorganisatie. Via secundaire analyse, eventueel aangevuld met enkele gerichte interviews, kunnen de interne evaluaties worden gebruikt als input voor deze evaluatie van de nationale crisisbeheersingsorganisatie.

De onderzoekers dienen er rekening mee te houden dat een deel van de bronnen vertrouwelijk of staatsgeheim is. Het WODC en de NCTV zullen passende maatregelen treffen in dezen. Dat betekent bijvoorbeeld dat een deel van de bronnen alleen ter inzage is. De onderzoekers zal worden gevraagd om, naast de standaardbepalingen hierover in het contract tussen WODC en opdrachtnemer, een geheimhoudingsverklaring te tekenen. De onderzoekers dienen zich bovendien bewust te zijn van de consequenties van het niet op de juiste wijze omgaan met vertrouwelijke of staatsgeheime bronnen.

Zoals hiervoor is gesteld, ligt de tijdshorizon voor deze evaluatie op de periode van 17 juli 2014 tot en met 5 september 2014. Dat geldt vooral voor het functioneren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie. Voor het onderdeel van de communicatie richting de nabestaanden kan een ruimere tijdshorizon tot eind 2014 worden gehanteerd. Hun perceptie van het functioneren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie stopt niet met de afschaling daarvan. Dat stopt evenmin op 1 januari 2015, maar tegelijkertijd is dat wel een natuurlijk markeerpunt voor dit onderzoek.

Gevraagde producten en/of diensten (inclusief wijze van kennisoverdracht)

Minimaal worden de volgende eindproducten gevraagd:

- Hardcopy onderzoeksrapport in het Nederlands, inclusief een zelfstandig leesbare Nederlandstalige en Engelstalige samenvatting (15-voud).
- Het onderzoeksrapport en beide samenvattingen (Nederlandstalig en Engels-talig) dienen ook als separate Word-bestanden en PDF-bestanden aangeleverd te worden.

Daarnaast voert de opdrachtnemer het secretariaat van de begeleidingscommissie (waarschijnlijk drie of vier bijeenkomsten) en van de klankbordgroep (twee of drie bijeenkomsten), wat bestaat uit het plannen van de bijeenkomsten, het opstellen van de agenda en de verslaglegging van de bijeenkomsten. De planning van de eerste bijeenkomst van de begeleidingscommissie wordt verzorgd door het WODC. Na de eerste bijeenkomst van de begeleidingscommissie, en voor alle bijeenkomsten van de klankbordgroep, wordt de planning gedaan door de opdrachtnemer. De vergaderlocaties van de begeleidingscommissie en klankbordgroep worden door het WODC gekozen en geboekt.

Benodigde expertise

Van offranten wordt de volgende expertise verwacht:

- grondige kennis van methoden van evaluatieonderzoek;
- kennis van de nationale crisisbeheersingsorganisatie;
- kennis van rouwverwerking en (massa-)communicatie.

Voor de uitvoering van het onderzoek is naar het inzicht van het WODC een multidisciplinair onderzoeksteam met een zware bezetting een absolute noodzaak. Dat zit in het feit dat het onderzoek zowel het functioneren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie betreft, alsook hoe nabestaanden, de samenleving, Tweede Kamer en media dat hebben ervaren, alsook de internationale politieke dynamiek die de besluitvorming en het handelen van de actoren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie hebben gevormd. De impact van de ramp voor in het bijzonder de nabestaanden, maar ook voor de samenleving in meer algemene zin, maakt het onderzoek extra complex.

Wijze van uitvoering Het onderzoek start eind januari 2015. Het eindrapport dient uiterlijk 15 juni 2015 opgeleverd te worden aan het WODC.

Worden persoonsgegevens verwerkt? Zo ja: wordt voldaan aan de privacywetgevingseisen, zoals melding aan de FG?

Nee.

Risico's, onzekerheden, beslispunten

Het neerstorten van vlucht MH17 heeft een grote impact voor de nabestaanden, evenals voor de Nederlandse samenleving en de internationale gemeenschap. De maatschappelijke impact van de onderzoeksbevindingen, en overigens alleen al van de uitvoering van het onderzoek, kan groot zijn. De uitvoerder van het onderzoek dient dan ook te allen tijde de grootst mogelijke discretie te betrachten; in het bijzonder richting nabestaanden.

Vanuit een onderzoeksperspectief zijn er ook risico's en onzekerheden wat betreft de vraag naar de oorzaak van de crash en het strafrechtelijke aspect. Die onderzoeksvragen zijn echter aan de Onderzoeksraad voor Veiligheid, respectievelijk het Openbaar Ministerie. Van de uitvoerder van het onderzoek wordt hier geen specifieke inspanning verwacht. Als er afstemming nodig of wenselijk is met de Onderzoeksraad voor Veiligheid en/of het Openbaar Ministerie, dan zal dat primair gebeuren vanuit het WODC.

Begeleidingscommissie

Ten behoeve van het onderzoek wordt een begeleidingscommissie ingesteld door het WODC, onder voorzitterschap van een externe deskundige (hoogleraar/uhd).

De begeleidingscommissie zal naar verwachting drie of vier keer bij elkaar komen. Voorts tussentijdse communicatie tussen opdrachtgever en opdrachtnemer via de e-mail. Het eerste aanspreekpunt vanuit de opdrachtgever is de projectbegeleider van het WODC. Bij de opdrachtnemer is dit de projectleider vanuit het onderzoeksteam. De eerste bijeenkomst van de begeleidingscommissie is voorzien voor februari 2015.

Ten behoeve van het onderzoek wordt door het WODC eveneens een klankbordgroep ingericht, welke als doel heeft om de onderzoekers te voeden op inhoud. Hiervoor zullen vertegenwoordigers worden gevraagd van de buiten Veiligheid en Justitie betrokken ministeries en de meest betrokken crisispartners. Dat zijn de ministeries van Algemene Zaken, Buitenlandse Zaken, Defensie, Infrastructuur en Milieu en tot slot Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Wat betreft de crisispartners zijn het de Nationale Politie en het Openbaar Ministerie. De leden van de klankbordgroep zijn op medewerkerniveau. Het voorzitterschap berust bij de projectbegeleider van het WODC.

Overig (o.m. relevante eerdere onderzoeken)

Beleidsdocumentatie en Kamerstukken:

- Instellingsbesluit Ministeriële Commissie Crisisbeheersing 2013, Staatscourant 24 april 2013, nr. 11207.
- Ministerie van Veiligheid en Justitie, Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (2013): Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming, Den Haag: NCTV. (Tweede Kamer, vergaderjaar 2012-2013, 29 668, nr. 37.)
- Tweede Kamer, vergaderjaar 2014-2015, 33 997, nr. 22.

Eerder onderzoek en overige publicaties:

- Inspectie Veiligheid en Justitie (2012): Toetsingskader rijkscrisisstructuur, Den Haag: Inspectie Veiligheid en Justitie.
- Wein, B en R. Willems (2013): Een raamwerk voor het effectief evalueren van crisisoefeningen, Nijmegen: Radboud Universiteit / ITS. Onderzoek in opdracht van het WODC.

Lopend onderzoek:

- Onderzoek van de Onderzoeksraad voor Veiligheid naar de oorzaak van het neerstorten van vlucht MH17.
- Strafrechtelijk onderzoek van het Openbaar Ministerie.
- Onderzoek van de faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen naar de vraag welke behandeling nodig is om te voorkomen dat mensen langdurig getraumatiseerd blijven. Dergelijke therapie is succesvol gebleken bij complexe rouwklachten na een moord en wordt nu ingezet voor een therapie voor nabestaanden van de ramp met vlucht MH17.

Websites:

- www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/vliegramp-mh17
 - www.nctv.nl/onderwerpen/crisisbeheersing/
-